

ANTON PANN LA RM. VILCEA

CURECHIANU DUMITRU
ROGOCIU TRIFON

În urmă cu patru decenii unul din scriitorii epocii referindu-se la Anton Pann spunea: „El rămîne în ordinea spirituală a valorilor românești eroul necunoscut cel mai iubit și cel mai uitat“. Această părere suferă astăzi importante modificări, în sensul că Anton Pann nu mai este un erou necunoscut, rămînînd în istoria literaturii românești însă unul din scriitorii noștri cei mai iubiți. O dovadă în plus o constituie Muzeul memorial ce este deschis acum în orașul Rm. Vîlcea.

Numele compozitorului, folcloristului și scriitorului Anton Pann, atît de propriu astăzi culturii românești, este strîns legat în sbuciumata-i viață și activitate de orașul nostru și de meleagurile vîlcene.

Nu cunoaștem cu certitudine cărui fapt se datorește prezența marelui folclorist în orașul de pe malul Oltului, dar sosirea sa temporară la Rîmnic nu credem că este cauzată de demnitarii bisericii care voiau să-l scoată „din ispitele Bucureștiului“, cum încearcă să-l motiveze un biograf, ci mai degrabă credem că motivul sosirii lui aici s-a datorat neînțelegerilor familiale pe care le-a avut cu prima sa soție, Zamfira Agurezean, care după cum ne spune Anton Pann:

*„Chiar în ziua cununiei
A fugit și m-a lăsat“.*

Aceasta dovedește că familia Agurezean mărîtase fata împotriva voinței ei, lucru foarte obișnuit în acea vreme.

Majoritatea cercetătorilor care s-au ocupat de viața și opera lui Anton Pann consideră că scriitorul a fost numit la Rm. Vîlcea, dascăl la seminarul din localitate. Ultimele cercetări dovedesc însă că deși scriitorul, a sosit în acest oraș în 1826, seminarul a fost înființat abia în 1834; deci Anton Pann nu a funcționat în cadrul seminarului, ci la o școală de „muzichie“ de pe lîngă Episcopia Rîmnicului. În același timp funcționa și în calitate de cîntăreț la biserica Maica Domnului din localitate.

O adnotare făcută de autor pe manuscrisul „Floarea cîntărilor“ spune textual că a fost „alcătuită de mine Antonie Pantoleon Petroveanu... la

Râmnic, în anul 1826, septembrie 14". Reiese de aici că Anton Pann a sosit în Rm. Vâlcea în vara anului 1826, deoarece la începutul aceluiași an se afla încă la București.

Inițial, scriitorul nu a avut calitatea de profesor. Aceasta a obținut-o mai târziu în 1828 când unele documente, păstrate la Arhivele Statului Rm. Vâlcea îl atestă ca profesor de muzică. Din această perioadă datează lucrările sale bisericești: „Stihurile paștelor românești”, „Floarea cîntărilor” și „Doxologii”, dintre care ultima s-a găsit în manuscris la mănăstirea Tismana. În același timp predă lecții de muzică mameiilor de la mănăstirile Dintr-un Lemn și Surupatele dar menționăm că Anton Pann nu se deplasa la mănăstirile amintite pentru a predă lecții cum susțin unii cercetători, ci ele aveau loc la Rm. Vâlcea.

Aici cunoaște pe sora Anica, nepoata stareței Platonida de la Mănăstirea Dintr-un Lemn. În vîrstă de numai 16 primăveri, fata rămăsese orfană de la 1 an și fusese crescută între zidurile chinoviei. Cîntărețul cu înfățișarea-i cuceritoare, fu pentru ea chemarea înșăși a vieții de libertate, pe care i-o înflorise în inimă adolescența. Neconvinsă să rămîna mireasa lui Christos, se decisă să devină soția cîntărețului Anton Pann. Acesta o cere mamei Platonida de nevastă. Refuzul stareței, canonul aplicat fetei precipită rezolvarea romantică a impasului: că spune stareța Platonida — „Anton Pann, au amăgit copila și cu ce mijloace nu știm, că s-au făcut nevăzuți din oraș”...

Într-o noapte, în vara anului 1828, Anton Pann își așteaptă iubita care fugise dintre zidurile mănăstirii, o îmbracă în haine băiețești și în grabă, porniră pe poteci ascunse, spre Brașov. G. Dem. Teodorescu, primul său biograf, reconstituind acest episod adaugă: „cărăușii și călătorii dinspre Transilvania, întîlnindu-i, se opreau și îi opreau în cale, îi priveau curioși și ziceau în felul lor: „no că mîndru ți-i ficiorul, dragă domnule, să ți-l trăiască Dumnezeu să ți-l tunc, că parcă ar fi o băiețică”. Și dînsul îndreptîndu-i ochiri semnificative rîdea pe sub mustață și spunea unora că-i e fiu, altora că-i e nepot sau frate dar fruntea-i se înoura la ideea că băiatul tot seamănă a băiețică”.

Astfel se sfîrșea prima etapă a șederii lui Anton Pann la Rm. Vâlcea. În toată această perioadă autorul „poveștii vorbii” locuiește în imobilul din strada Stirbei Vodă (azi muzeul memorial Anton Pann) și care mai este cunoscut și sub numele de „casa popistășească”. Din anumite documente reese că această clădire a fost construită pe la jumătatea secolului al 18-lea de un emigrant venit în țară din sudul Dunării.

Casa, o adevărată capodoperă a arhitecturii populare românești, cu foișor și pivniță, cu girlici în stil vîlcean a format cu vestitul său locatar, folcloristul Anton Pann, o unitate indisolubilă, care astăzi impresionează cu auit mai mult.

Plecînd din Râmnic însoțit de frumoasa Anica, după un scurt popas la Brașov, se reîntoarce la București. Între timp, energica stareță Platonida caută fugarii peste tot. Intenția ei era ca, regăsindu-și nepoata, s-o așeze din nou în umbra chiliilor și să îi scoată din suflet pe acela care îi aprinsese sentimente interzise. Dar Anton Pann nu va părăsi pentru totdeauna Râmnicul, de care-l legaseră atîtea întîmplări.

Il regăsim în 1835, când își urmează soția la Râmnic în urma hotărârii acesteia de a se muta din nou în acest oraș. Scriitorul pentru a-și câștiga existența, se mulțumește acum cu un modest post de cîntăreț, la una din bisericile orașului, probabil că tot la biserica Maica Domnului. Aflăm acest lucru tot din plîngerea stăreței Platonida, care nu renunță la planul ei de a-și readuce nepoata. În 1837 ea înștiința autoritățile bisericești că: „se apropie doi ani de cînd au venit iar la Râmnic și s-au tocmnit cîntăreț la o biserică”, și continua că iubirea lor „iarăși din zi în zi se pierdea”. Platonida nu e sinceră cînd declară că sentimentele lui Anton Pann față de Anica scad din intensitate, pentru că scriitorul a ținut mult la chipul blond a celei de-a doua soții. Motivul pentru care stăreța diminuează sentimentele profesorului de muzică, este că Anica începe să întrețină relații amoroase cu un tînăr din localitate, Alecu Milcoveanu, nepot al medelnicerului Alecu Bujoreanu. Soțul, aflînd de legătura Anicăi, deslănțuie în casă o explicabilă dramă nocturnă, căreia Platonida îi dă proporții exagerate, aruncînd-o în lumină defavorabilă asupra lui Anton Pann. Urmare acestor evenimente este că Anica se reîntoarce între zidurile mănăstirii, iar Anton Pann părăsește Râmnicul la sfîrșitul anului 1837, luînd drumul Bucureștiului.

Din această perioadă datează lucrările sale „Poezii deosebite sau oîntecc de lume” (ediția a II-a) și („Noul Erotocrit” în cinci volume, tipărite la Sibiu unde se afla cea mai apropiată tipografie de Râmnic.

În volumul „Poezii deosebite” este inserată și poezia „La Râmnic”, în care autorul, cu nota sa umoristică bine cunoscută scrie:

*Primăvara, cum se arată
Împodobită-nflorată
Multe inimiori rănește
Și spre amor le pornește.
Cu dor mare le cuprinde
Și cu foc greu le aprinde
Care alt leac nu mai are
Decît exobi plimbare.
Unii plec rîu pe vale
De se răcoresc în cale.
Alții ies la Olt să plimbă,
Vîntu-i bate, doru-și schimbă
Unii la Înătești afară
Își potolesc a lor pară.*

*Alții la Capela suie,
Secreturile să-și spuie
Precum se obișnuiește,
Fel de fel să răcorește.*

Amintim că Râmnicul este singurul oraș căruia Anton Pann i-a dedicat o poezie, ceea ce dovedește, încă o dată în plus, dragostea pe care scriitorul o avea pentru frumosul și patriarhalul oraș.

Deși a părăsit Râmnicul, legăturile lui Anton Pann cu orașul nu se întrerup. În timpul deselor sale peregrinări prin țară, pentru a-și vinde cărțile sau pentru a culege alte cîntece populare, folcloristul venea des în târgurile, mănăstirile și satele vîlcene, de care a rămas totdeauna legat. În multe din lucrările sale apar poezii și cîntece populare, specific vîlcene, culese desigur de pe aceste moleguri. Este vorba de exemplu de cîntecele: „La Ilinca” specific acestei zone a Olului, „Astăzi, bună, mâine bună” și în special de „Cîntecul vechi al turturelei” și „Cîntec ce îi zic al Jianului”, pe care prelucrarea lui Anton Pann îl doosebește extrem de puțin de cîntecul popular atît de cunoscut în această zonă.

*Stau în drum și mă gîndesc
Ce să apuc să muncesc,
Pîinea să-mi agonisesc,
Copilașii să-mi hrănesc.*

Această zonă folclorică a Vîlcii, a fost răscolită pentru prima dată de celebrul nostru folclorist, care a folosit bogatul filon popular vîlcean în multe din operele sale.

Menționăm de asemenea, ca un fapt inedit că, „Imnul lui Bibescu”, care în deceniul al cincilea al sec. a XIX-lea, circula pe foi volante în toată țara, aparține, tot lui Anton Pann. Manuscrisul a fost descoperit la Mănăstirea Bistrița de către pasionatul cercetător Emil Nedeleșcu.

Anul 1848. O uriașă flacără se întinde în întreaga țară. Era revoluția. Revoluția de la 1848 îl găsește pe Anton Pann la Rm. Vîlcea. G. Dem. Teodorescu scrie în legătură cu acest eveniment că „luoară peste Olt pentru realizarea ideilor naționale și cîntă triumful revoluțiunii printr-un imn, de care s-a vorbit în organele de publicitate ale pocii”.

Nu cunoaștem scopul venirii lui Anton Pann, în anul 1848 la Râmnic, dar bănuim că sosise în oraș pentru a-și continua munca de culegător de folclor sau că fusese din nou detașat pe lângă Episcopia Râmnicului, deoarece documentele vorbesc de un cor pe care Anton Pann îl organizase aici. Revenind la atitudinea scriitorului față de revoluția de la 1848, cităm dintr-un document înserat în colecția „Anul 1848 în Principatele Române”, în care, la 30 iulie 1848, comisarul de propagandă al districtului Vîlcea, Dumitru Zăgănescu, fratele eroului din Dealul Spirii, raporta Ministrului Treburilor din Lăuntruul Țării Românești, cadrul în care fusese sărbătorită revoluția din orașul Rm. Vîlcea și care menționează și participarea lui Anton Pann: „Într-un pompos constituțiu, aflîndu-se d-lui Anton Pann, profesor de muzică împreună cu cîțiva cîntăreți de aceeași profesie, au alcătuit o muzică vocală cu niște versuri prea frumoase, puse pe un ton național plin de armonie și triumfal, cu care a ajuns entuziasm de patrie în inimile tuturor cetățenilor”.

Despre ce este vorba? Izbucnind revoluția de la 1848 în Transilvania, poetul Andrei Mureșanu scria răsunătorul imn „Deșteaptă-te române”. Gheor-

ghe Ucenescu, elev a lui Anton Pann și unul din admiratorii acestuia, povestește întâlnirea pe care a avut-o cu poetul Andrei Mureșanu la Brașov: „Sosind furiosul an 1848, poetul căuta o melodie, după care să compună un sonet... Am cântat multe cîntece de probă, dar sosind la următorul cînt „Din sînul maicii mele” și cîntîndu-l a rămas poetul pe lîngă această melodie, obligîndu-mă ca pe duminica viitoare să mă aflu și eu împreună cu oaspeții invitați la grădină ca să cînt după melodia aleasă poezia ce-o vor compune pînă atunci. În duminica hotărîtă iată că vine poetul împreună cu patru domni români și șezînd cu toții pe iarbă verde... îmi dă domnul Andrei Mureșanu poezia făcută, „Deșteaptă-te române” îl probăm în puține rînduri și văzînd că în tot melosul este o minune potrivit, l-am cîntat cu vocea mea tînără și puternică pînă la fine. Din ziua aceea cîntul „Deșteaptă-te române”, s-a făcut cel mai plăcut și familial...”

Dar frumoasa elegie a lui Grigore Alecsandrescu „Din sînul maicii mele” era pusă pe note încă din 1839, chiar de Anton Pann. Acest cîntec circula și în părțile vlceane, din același an 1839, după cum dovedește un manuscris descoperit de G. Ciobanu la mănăstirea Surupatele. Reiese deci că melodia acestui cîntec compus de Anton Pann, împreună cu versurile lui Andrei Mureșanu va constitui răsunătorul imn al revoluționarilor români din Transilvania anului 1848, după cum considerăm că melodia cîntată de corul condus de Anton Pann în ziua sărbătoririi revoluției la Rm. Vlcea, era acelaș Deșteaptă-te române. Astfel impunătorul și nemuritorul imn patriotic a fost cîntat pentru prima dată în Țara Românească de Anton Pann și corul său la Rm. Vlcea. O audiție a cîntecului „Din sînul maicii mele” ne confirmă ipoteza, deoarece asemănarea lui cu „Deșteaptă-te române” este izbitor de mare.

Nu cunoaștem unde l-a găsit sfîrșitul revoluției pe scriitorul Anton Pann. Ultimii ani ai vieții și-i petrece în București unde continuă să scrie și să tipărească nemuritoarele-i opere.

În toamna anului 1854, vine din nou în Oltenia, ca să-și plaseze ultimele publicații și să mai culeagă cîteva pagini din bogatul folclor românesc. Trezînd prin Rîmnic, merge la Rîureni la vestitul tîrg anual, care era cunoscut nu numai în țară, ci și peste hotare. Aici se îmbolnăvește de tifos, ajunge cu mare greutate în București, unde se stinge din viață la 2 noiembrie 1854, fiind îngropat la biserica Lucaci din București. Ultima sa soție Ecaterina, se căsătorește, nu peste mult timp cu Oprea Dumitrescu, un alt elev a lui Anton Pann, care moștenește tipografia înaintașului său și o mută la Rm. Vlcea unde va funcționa mult timp în calitate de tipograf și profesor la seminarul din oraș.

Din cărțile pe care Oprea Dumitrescu le tipărește în tipografia sa — și din care o parte se află și la casa memorială Anton Pann —, reiese că elevul și continuatorul marelui scriitor a folosit atît seriile de litere cît și vignetele pe care le folosea predecesorul său.

Cercetînd viața și activitatea marelui folclorist român dovedim încă odată în plus că acesta a avut strînse și durabile legături cu orașul Rm.

Vâlcea, de care l-a apropiat atât amintiri plăcute cu iz romantic cât și unele întâmplări mai puțin plăcute.

Adept și promotor al teoriei:

Cîntă mîi frate române, pe graiul și limba ta Și lasă cele străine ei de a și le cînta. Autor al unei opere care este „una din aromele acestui frumos pămînt românesc, una din plămuirile din care s-a încorporat geniul poporului nostru“, Anton Pann păstrînd indisolubil și trainice legături cu pămîntul vâlcean rămîne pentru noi unul dintre scriitorii cei mai îndrăgiți.

O viață de om cu toate aspectele ei, o viață de muncă neobosită pentru progresul culturii românești, o activitate neobosită de cîntăreț, compozitor, scriitor, tipograf și colportor al scrierilor sale și ale altora, poate vedea astăzi vizitatorul care calcă pragul bătrînei și totuși atât de tinere case din str. Știrbei Vodă nr. 18 din Rm. Vâlcea.

Legăturile marelui folclorist cu Rîmnicul, o parte din obiectele care i-au aparținut, parte din nemuritoarea-i operă pot fi cunoscute la muzeul memorial Anton Pann unde au fost strînse pentru a cinsti memoria aceluia a căreia idee călăuzitoare și piatră de căptății a fost: „De la lume adunate și iarăși la lume date“.

ANTON PANN Ț RÎMNICU VILCEA

(R É S U M É)

Dans le présent article il s'agit des relations que l'écrivain Anton Pann a eues avec la ville de Rm. Vâlcea. Une partie de ses œuvres a été écrite dans la période où il y a habité c'est-à-dire entre 1826—1828 et entre 1835—1837.

On y mentionne aussi son activité pendant la révolution de 1848.